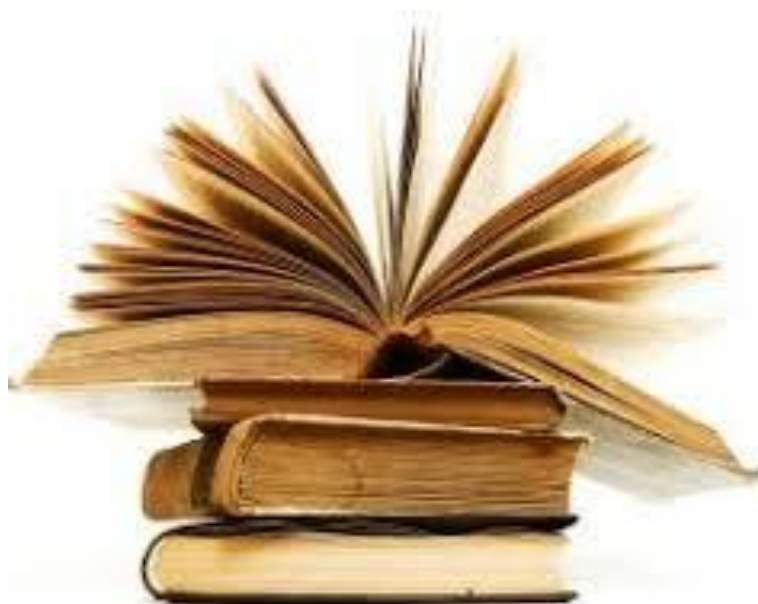

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ ФАХОВИЙ КОЛЕДЖ
КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ
«ЛУЦЬКИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ КОЛЕДЖ»
ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ РАДИ

КОРОТКИЙ СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ІСТОРІЇ ПЕДАГОГІКИ

Луцьк – 2022

УДК 37 (038)

К 68

Яцик Т.О., Степанюк В.В. Словник коротких термінів з Історії педагогіки. Луцький фаховий педагогічний коледж КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради. Луцьк: ФОП Мажула Ю.М., 2022. 28 с.

Словник містить терміни із історії педагогіки та буде корисним для студентів відділення «Початкова та дошкільна освіта», при підготовці до занять з даної дисципліни.

Рецензенти:

Антонюк Н.А., кандидат педагогічних наук, завідувач циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик Луцького педагогічного фахового коледжу КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради

Антонюк В.З., кандидат педагогічних наук, декан, доцент кафедри загальної педагогіки та дошкільної освіти Волинського національного університету імені Лесі Українки

Затверджено на засіданні циклової комісії шкільної, дошкільної педагогіки, психології та методик Луцького педагогічного фахового коледжу Комунального закладу вищої освіти «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради, протокол №1.

ПЕРЕДМОВА

Терміни – це слова або сталі словосполучення, за якими закріплено наукові або спеціальні поняття даної науки, наукової дисципліни, галузі діяльності. Сукупність термінів, пов'язаних між собою понятійними зв'язками, складає термінологію, або термінологічну систему, в якій зосереджено категоріальний апарат. Це засіб професійного спілкування і водночас інструмент наукової думки. Словник містить терміни із педагогіки сімейного виховання.

Автори, розкриваючи сутність понять, виходили із низки теоретичних положень, які передбачені змістом навчальної дисципліни «Історія педагогіки», що вивчається студентами КЗВО «Луцький педагогічний коледж» Волинської обласної ради відділення «Початкова та дошкільна освіта».

Відбір термінів і матеріалів для опису кожного поняття зумовлений, насамперед, широким колом знань, умінь і навичок, які потрібні майбутнім педагогам.

Розробники сподіваються, що організація самостійної роботи студентів за допомогою пропонованого словника буде успішною і сприятиме продуктивному опануванню знань, уявлень майбутніми вчителями Нової української школи з дисципліни «Педагогіка сімейного виховання».

Словник систематизовано за алфавітним порядком. Джерелами слугували: тлумачні словники та інші довідкові видання, енциклопедії, підручники, монографії, періодика.

А

Авторитарне виховання – виховання, мета та головний метод якого – підкорення вихованця волі вихователя.

Автолексія – за Я. А. Коменським – остання стадія навчання, що являє собою самостійне використання результатів власної діяльності.

Автопсія – за Я. А. Коменським – перша стадія навчання, що являє собою самостійне спостереження.

Автопраксія – за Я. А. Коменським – друга стадія навчання, що являє собою фактичне оволодіння знаннями про предмет викладання.

Автопресія – за Я. А. Коменським – третя стадія навчання, що являє собою використання знань та вмінь на практиці.

Академія:

– Філософська школа Платона, започаткована у IV ст. до н. е. поблизу Афін, присвячених пам'яті героя Академа. Існувала до VI ст.

– Установа чи товариство наукового, навчального та художнього спрямування.

– Вищий науковий орган, що об'єднує найбільш значних вчених у певній галузі чи багатьох галузях науки.

– Вищий заклад освіти третього чи четвертого рівнів акредитації, який здійснює підготовку фахівців з вищою освітою за освітньо-професійними програмами всіх рівнів в окремо визначеній галузі знань або виробництва, проводить фундаментальні та прикладні наукові дослідження, є провідним науково-методичним центром у сфері своєї діяльності, має високий рівень кадрового та матеріально-технічного забезпечення.

Аудитор, авдитор – учень у духовних школах, якого призначав учитель для вислуховування вивчених уроків своїх товаришів.

Авторитет батьків – визнаний вплив батьків на переконання й поведінку дітей, який ґрунтується на глибокій повазі й любові до батьків, довірі до високої значущості їхніх особистих якостей і життєвого досвіду, слів та вчинків.

Авторитет учителя – загальновизнана учнями та їх батьками значущість достоїнств учителя й заснована на цьому сила його виховного впливу на дітей.

Акроматичний метод навчання – давня назва лекційного методу навчання; спосіб навчання, який спирається на усне повідомлення слухачам знань у готовому для засвоєння вигляді.

Актив учнівський – частина соціальної групи (колективу), організації, яка проявляє найбільшу ініціативу в одержанні завдань для групи й наполегливість у їх виконанні.

Активність особистості – здатність людини до свідомої трудової і соціальної діяльності, міра цілеспрямованого, планомірного перетворення нею навколишнього середовища й самої себе на основі засвоєння нею багатств матеріальної і духовної культури. Проявляється у творчості, вольових актах, спілкуванні.

Активність учнів у навчанні – дидактичний принцип, що вимагає від педагога такої організації процесу навчання, яка сприяє вихованню в учнів ініціативності й самостійності, міцному і глибокому засвоєнню знань, виробленню необхідних умінь та навичок, розвитку в них спостережливості, мислення й мови, пам'яті й творчої уяви.

Антична педагогіка – педагогічні погляди й виховна практика давніх греків та римлян, які склалися в період з VII ст. до н. е. і до V ст. н. е. В педагогічній практиці цього періоду намітились три основні типи виховання: військово-фізичне (див. Спартанське виховання); музичне й гімнастичне, тобто вивчення елементів знань і мистецтв, яке поєднувалося з фізичним розвитком (див. Афіньське виховання); словесно-юридичне, спрямоване на підготовку до державної діяльності, яке включало вивчення мови, літератури, законів красномовства (див. Римське виховання). Виховання вважалося важливим державним завданням і для його здійснення створювалися школи.

Антропологія – наука, що вивчає походження, еволюцію, закономірності морфологічної організації людини та її рас і поширення їх на Земній кулі.

Антропологія педагогічна – система педагогічних поглядів, яка ґрунтується на даних наук про людину. Вперше термін запровадив К. Д. Ушинський. Він твердив, що педагогіка, маючи справу з реальною людиною, повинна ґрунтуватися на всебічному її пізнанні. З положенням К. Д. Ушинського про необхідність вивчення людини в конкретній життєвій обстановці пов'язана його ідея про народність освіти, яка полягає в тому, що система освіти повинна враховувати специфічні особливості історії і розвитку даного народу.

Аскетизм – самозречення, крайнє обмеження людиною своїх потреб, відмова від життєвих благ і насолод з метою досягнення релігійного чи етичного ідеалу. Основа чернецького виховання у середньовічній Європі.

Афінське виховання – система виховання, що склалася в Афінах у VII – V ст. до н. е., в основі якої лежала ідея формування гармонійної людини.

Б

Батьківське виховання – те саме, що й сімейне виховання.

Баяння – перший етап раннього виховання у давніх слов'ян, що охоплював вік дитини від народження до двох років.

Безстанова освіта – система навчальних закладів, однаково доступних для дітей усіх верств населення, не залежно від матеріальних статків та соціального статусу їхніх батьків.

Бесіда – метод навчання, при якому вчитель, спираючись на наявні в учнів знання й досвід, користуючись запитаннями, підводить учнів до розуміння й засвоєння нових знань, або до повторення й перевірки знання навчального матеріалу.

Біологізм педагогічний – один з напрямів розвитку теорії і практики виховання в XIX – XX ст. Виник на основі досягнень біологічних наук і потреби педагогів спиратися у процесі виховання на результати вивчення біологічними науками природи людини. В основі біологізму лежить теорія еволюції, що практично нівелює роль навчання у формуванні особистості.

Братські школи – навчальні заклади в Україні в XVI – XVIII ст., організовані й утримувані церковними братствами з метою зміцнення православ'я та захисту духовних та культурних цінностей народу.

Будинки молоді – перші навчальні заклади, що виникли в первісному суспільстві.

В

Виховання – забезпечення передачі від покоління до покоління накопиченого соціально-культурного досвіду; у широкому педагогічному значенні – процес цілеспрямованого формування особистості в умовах спеціально організованої виховної системи; у вузькому педагогічному значенні

– цілеспрямована взаємодія вихователів і вихованців, спрямована на формування певних якостей, властивостей, відносин людини.

Виховне мистецтво – за К. Д. Ушинським – визначення педагогіки як специфічної форми людської діяльності щодо передачі суспільно значущого досвіду від попереднього покоління до наступного.

Виховуюче навчання – організація процесу навчання, при якій забезпечується органічний взаємозв'язок між набуттям учнями знань, умінь і навичок, засвоєння досвіду творчої діяльності й формуванням емоційно-ціннісного ставлення до світу. Термін введено С. І. Миропольським (1871).

Волосні училища – початкові школи, які створювалися в царській Росії на основі урядового указу 1830 р. По одній на волость для підготовки хлопчиків до писарської діяльності.

Вузол знань – за В. О. Сухомлиським – ключові положення певного навчального матеріалу, викладення та засвоєння яких потребує пильної уваги з боку вчителя й учнів.

Г

Граматика – один з нижчих класів у Києво-могилянській академії, де вчили латинську мову.

Громадянськість – риса особистості, що характеризується відчуттям себе громадянином конкретної держави, лояльним ставленням до її законів, почуттям власної гідності у стосунках з представниками держави, знаннями і поважанням справ людини, чеснот громадянського суспільства, відповідальним ставленням до своїх обов'язків перед державою, патріотизмом.

Гуманізм – система ідей і поглядів на людину як найвищу цінність.

Д

Демократизація освіти – принцип реформування освіти в Україні на демократичних засадах, який передбачає децентралізацію, регіоналізацію в управлінні освітою, автономізацію навчально-виховних закладів у вирішенні

основних питань діяльності, поширення альтернативних навчально-виховних закладів, перехід до державно-громадської системи управління освітою, співробітництво учень-учитель, викладач-студент у навчально-виховному процесі.

Дидактика – складова частина педагогіки, яка розробляє теорію освіти й навчання. Вперше термін введено Я. А. Коменським у «Великій дидактиці» (1657).

Дидаскал – учитель у Стародавній Греції та у Візантії. Дидаскалами називали й вчителів у братських школах України.

Догматизм – спосіб мислення, в якому те чи інше вчення або положення сприймається як закінчена вічна істина, застосовується без урахування конкретних умов життя.

Догматичне навчання – така організація навчання, за якої знання, що підлягають засвоєнню, подаються в готовому вигляді, бездоказово або відбувається механічне запам'ятовування навчального матеріалу, що не вимагає його розуміння, осмислення.

Домашня освіта – форма загальноосвітньої підготовки в умовах сім'ї.

Доступність навчання – дидактичний принцип, згідно з яким навчання будується з урахуванням рівня підготовки учнів, їхніх вікових та індивідуальних особливостей.

Дяківки – приватні парафіяльні школи, що виникли в Київській Русі та були найпоширенішою системою елементарного навчання до першої половини XIX ст.

Е

Елементарна школа – те ж саме, що й початкова школа. Передбачає навчання читанню та письму, арифметиці, початковим відомостям з історії, природознавства, географії, малюванню, співам.

Еротематичні методи навчання – метод діалогу, який спирається на постановку вчителем запитань за темою уроку та одержання за допомогою учнів відповідей на них.

Естетичне виховання – формування естетичних знань, смаків, ідеалів, розвиток здібностей до естетичного сприйняття явищ дійсності, творів мистецтва, потребу вносити прекрасне в оточуючий людину світ, зберігати прекрасне.

Етнопедagogіка – наука про народну педагогіку.

Ефедля – школа у Стародавній Греції для юнаків 18–20 років.

Є

Європеїзм – тенденції розвитку педагогічної думки України епохи відродження, що базувались на ідеях гуманізму, розповсюджених у Європі в XVI – XVII ст.

З

Закон руху колективу – один з законів життя колективу, сформульований А. С. Макаренком, полягає у постійній діяльності членів колективу, спрямованій на досягнення суспільно значущої мети.

Закон наступності поколінь – один з законів життя колективу, сформульований А. С. Макаренком, полягає у передачі традицій колективу від попередників до послідовників засобами створення різновікових загонів.

«Золоте правило дидактики» – принцип наочності, сформульований Я. А. Коменським у «Великій дидактиці».

Земські школи – загальноосвітні школи до 1917 р., які відкривалися й утримувалися земствами в сільській місцевості після земської реформи 1864 р. В основному три- чи чотирирічні.

Зміст освіти – педагогічно адаптований соціальний досвід, тотожний за структурою культурі людства.

I

Ініціація – у східних слов'ян обряд посвяти хлопчиків у чоловіки, що містив у собі систему випробувань на кмітливість, силу та витривалість.

Історія педагогіки – це наука, яка вивчає ретроспективне становлення та розвиток освітніх і виховних систем від найдревніших часів і до сьогодення.

K

Калокагатія – ідея гармонійного розвитку особистості, в якій зміст виховання спрямовувався на досягнення фізичної і духовної досконалості, основа Афінської системи виховання.

Катехізис – церковний посібник, у якому викладено основи християнського віровчення.

Катехізична бесіда – метод навчання шляхом механічного заучування питань і готових на них відповідей.

Квадріум – підвищений курс світської освіти в середні віки у Західній Європі, що складався з чотирьох наук (арифметики, геометрії, астрономії, музики), складова частина «семи вільних мистецтв».

Класична освіта – один з основних напрямів загальної освіти, в основу якої покладено вивчення латинської та грецької мов, античної літератури й історії.

Класно-урочна система навчання – система організації навчального процесу в школі, за якою навчання проводиться з постійним складом учнів та сталим розкладом.

Книжне вчення – один з етапів давньоруського шкільництва, пов'язаний з виникненням писемності й початком систематичного навчання дітей грамоті.

Козацька педагогіка – частина народної педагогіки, в основі якої лежать ідеї українського козацтва.

Колегіум – закритий середній чи вищий навчальний заклад у XVI – XVIII ст.

Колектив – за визначенням А. С. Макаренка – вільна група трудящих, об'єднаних єдиною метою, організована, яка має органи управління, відносини дисципліни, відповідальності й залежності.

Комплексна система навчання – система, за якою навчальний матеріал в школі вивчається за певними темами – комплексами. В Україні в основу комплексних програм було покладено вивчення трудової діяльності людей.

Концепція виховання – система поглядів на те чи інше педагогічне явище чи процес, спосіб їх розуміння або провідна ідея педагогічної теорії.

Кормильство – форма домашнього навчання дітей князів у Київській Русі, коли функції учителя (кормильця) в сім'ї покладались на обраного з числа воевод чи знатних бояр.

Л

Лабораторно-бригадний метод – спосіб організації навчального процесу в школі на основі виконання бригадами учнів самостійних навчально-лабораторних завдань, різновид дальтон-плану.

Лицарське виховання – система виховання в середньовічній Європі для дітей феодалів, що мала на меті підготовку воїнів.

М

Майстер грамоти – вчитель в Україні періоду Київської Русі та епохи Відродження, те саме, що й наточник.

Материнська школа – перший ступінь в педагогічній системі Я. А. Коменського, що охоплює виховання дітей у сім'ї до 6-річного віку.

Матеріальна освіта – теорія загальної освіти, згідно якої головним завданням навчання є оволодіння знаннями фактів, а не розвиток особистості учня.

Метод проектів – організація навчання, за якою учні набувають знань і навичок у процесі планування й виконання практичних завдань – проектів.

Методи виховання – сукупність способів, прийомів виховання, спрямованих на розвиток мотиваційної сфери і свідомості школярів, вироблення навичок і звичок поведінки, їх корекцію й удосконалення.

Методи навчання – упорядковані способи взаємопов'язаної діяльності вчителя й учнів, спрямовані на розв'язання навчально-виховних завдань.

Монастирські школи – середньовічні школи при монастирях з навчанням латинською мовою, де вивчалися предмети тривіуму, рідше квадриуму; школи Київської Русі, що створювались при монастирях для навчання монахів грамоті.

Моральне виховання – цілеспрямований і систематичний вплив на свідомість, почуття, поведінку вихованців з метою формування в них моральних якостей, які відповідають вимогам і нормам моралі.

Н

Навчання – цілеспрямований процес передачі і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини.

Народна освіта – система освітніх і виховних закладів у країні, що забезпечують освіту й виховання народу відповідно до інтересів і потреб суспільства і держави.

Народна педагогіка – галузь емпіричних педагогічних знань і народного досвіду, які виражаються в панівних у народі поглядах на мету й завдання виховання, в сукупності народних засобів, умінь і навичок виховання і навчання.

Народні школи – загальноосвітні навчальні заклади початкового навчання, доступні для дітей усіх верств суспільства.

Наслідування – особлива форма поведінки, яка полягає у відтворенні дій, ідеалів, рис характеру, манери творчості, інших осіб.

Наступність у навчанні – послідовність і систематичність у розміщенні навчального матеріалу, зв'язок й узгодженість ступенів і етапів навчально-виховного процесу.

Національне виховання – історично зумовлена і створена самим народом сукупність ідеалів, поглядів, переконань, традицій, звичаїв та інших форм

соціальної практики, спрямованих на організацію життєдіяльності підростаючих поколінь, у процесі якої засвоюється духовна і матеріальна культура нації, формується національна свідомість і досягається духовна єдність поколінь.

Національний виховний ідеал – базується на загальнолюдських цінностях і включає в себе ті риси, які відповідають духовності чи звичаям даного народу.

Національні школи – навчальні заклади, які навчають дітей їхньою рідною мовою.

Недільні школи – безкоштовні школи для дорослих, які працювали в неділю і святкові дні й давали початкову освіту.

О

Оптимістична гіпотеза – ставлення до вихованця на основі світовідчуття, пройнятого вірою в його сили та можливості.

Оратор – особа, яка виголошує промову, володіє майстерністю публічного виступу.

П

Палестра – гімнастична школа в Стародавній Греції, навчальний заклад закритого типу для хлопчиків 12–16 років.

Пансофія – термін, запропонований Я. А. Коменським для означення задуманої ним енциклопедії знань, основи усіх знань, накопичених людством.

Паралельна педагогічна дія – за А. С. Макаренком – вплив на особистість вихованця через колектив.

Парафіяльні школи – початкові школи при церковних парафіях, в яких викладали священники, частіше дяки.

Педагогіка – наука про закономірності, принципи процесу виховання, структуру, механізми, технологію його здійснення.

Педологія – сукупність психологічних, анатомо-фізіологічних, біологічних, соціологічних концепцій психічного й фізичного розвитку дітей і молоді.

Педагогічний центризм – один з напрямів у педагогіці, який стверджує, що зміст, організація і методи навчання визначаються безпосередніми, спонтанними інтересами й потребами дітей, а не соціально-економічними умовами й потребами суспільства.

Пестування – другий період раннього виховання дітей у давніх слов'ян, відповідає віку 2–5 років.

Піітика – один з нижчих класів у Києво-Могилянській академії, де навчали загальним правилам складання поетичних творів.

Побратимства, посестринства – перші молодіжні об'єднання у давніх слов'ян.

Повітові училища – неповні середні школи, що існували у повітових та губерньських містах для дітей купців, міщан, дрібних службовців і мали на меті підготовку дітей до вступу в гімназію.

Послідовність навчання – дидактичний принцип, згідно якого вивчення нового матеріалу готується попереднім навчанням.

Початкові училища – загальноосвітні навчальні заклади, в яких навчали елементарній грамоті.

Правила навчання(виховання) – визначені педагогічні дії, спрямовані на реалізацію конкретних принципів навчання (виховання).

Префект – учень, який є помічником учителя в справі організації життя класу, до обов'язків якого входить нагляд за дисципліною; заступник ректора у Києво-Могилянській академії, який відповідав за організацію навчального процесу.

Принципи виховання – система вимог, які визначають мету, зміст, методи і форми організації виховання.

Принцип історизму – вивчення будь-якого явища в процесі його виникнення, становлення і розвитку, розгляд педагогічних явищ стосовно конкретної історичної епохи.

Принципи навчання – основоположні ідеї, вихідні вимоги до процесу навчання, виконання яких забезпечує його ефективність.

Принцип науковості – об'єктивність дослідника, неупереджене ставлення до всіх етапів розвитку виховання, школи і педагогічної думки.

Принцип партійності – виявлення в педагогічних ідеях і концепціях минулого відбиття класових, політичних інтересів окремих соціальних груп (кому це вигідно).

Принцип системності – розгляд фактів і явищ виховання та навчання в рамках всієї шкільної системи і шкільних традицій відповідної епохи; вивчення педагогічних систем минулого.

Принцип культуровідповідності – відповідність виховання вимогам середовища і часу.

Природне виховання – педагогічна теорія, яка вбачає мету виховання у слідуванні за природним розвитком дитини.

«Природний метод» – за Я. А. Коменським – метод навчання, який передбачає побудову навчання у відповідності з закономірностями розвитку дитини.

Р

Реальна освіта – тип загальної освіти, в основу якої покладено засвоєння учнями практично корисних знань, тому перше місце відводиться вивченню предметів природничо-математичного циклу.

Реальне училище – тип середнього навчального закладу в Україні у ХІХ ст., призначене для «нижчих класів».

Ремісничі училища – навчальні заклади системи професійно-технічної освіти, які існували в Україні протягом першої половини ХХ ст.

Розумове виховання – складова всебічного розвитку особистості, яка передбачає розвиток мислення й пізнавальних здібностей людини.

С

Світогляд – система поглядів, переконань, ідеалів, у яких людина виражає своє ставлення до оточуючих, її середовища та самої себе.

Світська школа – школа, в якій навчання і виховання вільні від впливу церкви.

Синтаксима – один з нижчих класів у Києво-Могилянській академії, що передував класу поетики.

Система освіти – існуюча в масштабі країни структура освітньо-виховних закладів.

Система перспективних ліній – за А. С. Макаренком – комплекс цілей, що стоять перед дитячим колективом та поступово досягаються в ході його діяльності.

«Сім вільних мистецтв» – комплекс навчальних предметів у школах середньовіччя, до складу якого входили навчальні дисципліни тривіуму (граматика, риторика, діалектика) та квадри уму (арифметика, геометрія, астрономія, музика).

Сімейне виховання – виховання, яке поєднує цілеспрямовані дії батьків по відношенню до своїх дітей з повсякчасним впливом сімейного побуту.

Спартанське виховання – система виховання, що склалась у Спарті і мала на меті виховання безжалюбних воїнів-рабовласників.

Спудеї – назва в Україні учнів братських шкіл і молодших класів Києво-Могилянської академії, а також духовних навчальних закладів.

Статеве виховання – складова частина виховного процесу, що забезпечує правильний статевий розвиток дітей і молоді та оволодіння нормами взаємин з представниками протилежної статі.

Суперінтендант – один з викладачів Києво-Могилянської академії, який слідував за поведінкою студентів поза межами навчального закладу.

Схоластика – тип панівного у середньовічній філософії мислення, який полягав у застосуванні формальної логіки для обґрунтування релігії.

«Сюй» – назва школи у стародавньому Китаї, дослівно «навчання стрільбі з лука». До змісту навчання входили основи військового мистецтва, мораль, грамота, лічба та музика.

«Сян» – назва школи у стародавньому Китаї, дослівно «місце усамітнених старців, які навчали й наставляли молодь».

Т

Теорія – сукупність ідей, поглядів, концепцій, вчень або форма вірогідних наукових знань, що дає цілісне уявлення про закономірності і суттєві характеристики об'єктів.

Теорія елементарної освіти – педагогічна теорія, розроблена Й. Г. Песталоцці, в основі якої лежить ознайомлення з числом, формою та словом.

Теорія матеріальної освіти – базується на філософії емпіризму і стверджує, що джерелом знань є безпосередній людський досвід.

Теорія формальної освіти – базується на філософії раціоналізму, згідно якого джерелом знань є розум і що знання породжуються самим суб'єктом пізнання, самостійністю його розуму.

Тривіум – три гуманітарні науки (граматика, риторика, діалектика), що становили в середні віки перший цикл «семи вільних мистецтв».

Трудова школа – реформаторська течія в педагогіці, представники якої виступали за створення навчальних закладів, в яких би навчання, моральне, естетичне й фізичне виховання поєднувалися з виробленням у дітей трудових умінь, підготовкою їх до трудової діяльності.

Трудова теорія виховання – явище суспільне і поштовхом до його виникнення було виробництво знарядь праці і зв'язана з ним необхідність передавання дітям умінь й навичок в користуванні винайденими знаряддями.

Трудове виховання – один з напрямів виховання, складова всебічного розвитку особистості, його фізичних, моральних, розумових, естетичних здібностей і якостей у процесі організації різноманітної трудової діяльності, формування позитивного ставлення до праці, сумлінності, відповідальності, працелюбства.

У

«Універсальний учитель» – за Я. А. Коменським – освічена людина, яка знає основи усіх наук і має дар передавати ці знання усім, хто прагне їх взяти.

Учительські семінарії – педагогічні навчальні заклади для підготовки вчителів початкових шкіл.

Ф

Фемінізм Фара (аналогія) – назва одного з нижчих класів у Києво-могилянській академії, де вчили граматику, слов'янську та польську мови, правила орфографії та каліграфії.

Формальна освіта – теорія загальної освіти, відповідно до якої основними завданнями навчання є розвиток розумових здібностей учнів, а знання основ наук має другорядне значення.

Формальний принцип навчання – така організація навчання, яка вимагає від учнів механічного запам'ятовування навчального матеріалу без достатнього розуміння і вміння застосовувати його на практиці

Ц

Церковні школи – навчальні заклади у Запорізькій Січі, у яких вчили буквар, часослів, псалтир.

Ч

Чернецьке виховання – здійснювана у середньовічній Європі система освіти, в основі якої лежав аскетизм.

Ш

Школа граматики – школа для дітей 12–15 років у древньому Римі.

Школи грамоти – навчальні заклади в Україні до 1917 р., рівнозначні елементарній школі.

Школа джур – навчальний заклад у Запорізькій Січі, де хлопчиків навчали військовому мистецтву.

Школи «книжного вчення» – школи періоду Київської Русі, що утримувались на кошти княжої казни.

Школа оратора – школа для юнаків у древньому Римі, де навчали мистецтву красномовства.

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Для нотаток

Список використаних джерел

1. Артемова Л. В. Історія педагогіки України: підручник. К.: Либідь, 2006. 424 с.
2. Елькін М. В., Головкова М. М., Коробченко А. А. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник до самостійного вивчення дисципліни. Мелітополь: ТОВ «Видавничий будинок ММД», 2009. 204 с.
3. Демченко О. П. Практикум з історії педагогіки : навч.-метод. посіб. К.: Видавничий Дім «Слово», 2012. 432 с.
4. Завгородня Т. К., Прокопів Л. М., Стражнікова І. В. Історія педагогіки: навчально-методичний посібник. Івано-Франківськ, 2014. 160 с.
5. Задорожна-Княгницька Л. В. Історія педагогіки : навчальний посібник для студентів ЗВО / Л. В. Задорожна-Княгницька. Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2020. 364 с.
6. Зайченко І. В. Історія педагогіки. Книга І. Історія зарубіжної педагогіки Навчальний посібник. К.: Видавничий Дім «Слово», 2010. 624 с.
7. Мосіяшенко В. А., Задорожна Л. В., Курок О. І. Історія педагогіки України в особах: Навчальний посібник. Видання 2-ге. Суми: ВТД «Університетська книга», 2015. 260 с.

